

Färghandlaren som började samla – historien om Torsten Nordström i Norrtälje

Det finns affärsmän, som placerar sin rikedom i aktier, äkta mattor, silver och guld. I Norrtälje levde en färghandlare, som på auktioner och vid försäljningar köpte det, som ingen annan ville ha. Han gjorde det i övertygelsen, att tiden skulle komma också för dessa saker.

Historien börjar 1860. Då föddes Carl Axel Nordström. Han kom som ung målargesäll till Norrtälje, målade och hittade sin Julia. Men han upptäckte snart, att han tjänade mer pengar på att sälja färger och tapeter. År 1892 kunde han inviga ett stort, vackert trähus vid Skvallertorget, där det mesta var uthyrt men där han själv hade en liten butik om ett par små rum. Detta år föddes sonen Torsten.

Rörelsen växte. När Torsten var tjugo år, byggde han till huset med något alldeles nytt. Under besök i Stockholm hade han imponerats av den stora ljusgården på Nordiska Kompaniet och en sådan, om än i mycket mindre format, uppförde han. I den nya lokalen, en trappa över affären och med ljus från taket, kunde han visa varorna på ett helt nytt sätt. Här hade man också juls skyltningen, en stor händelse i den lilla stadens liv.

Bild 1. C. A. Nordströms färghandel vid Strömngatan i Norrtälje. Foto 1942.

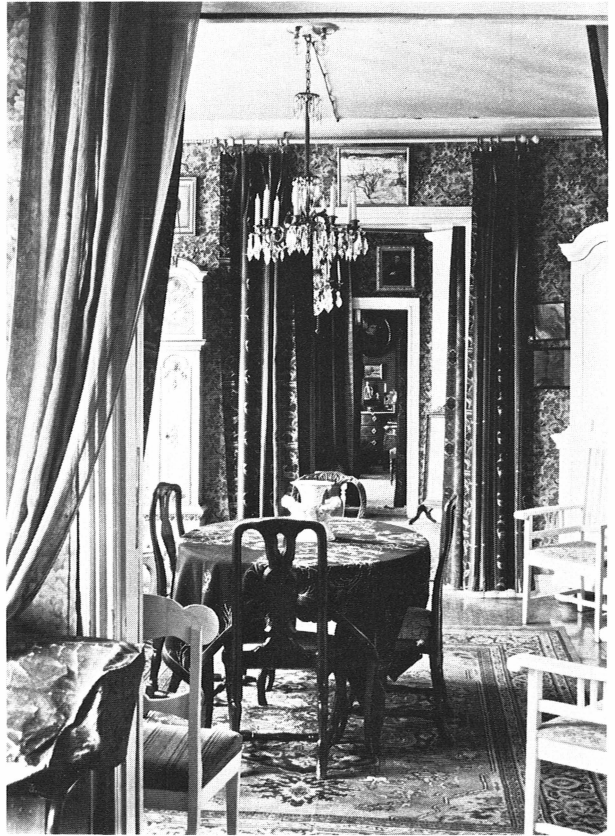

Bild 2. Västra rumsfjelen i det nordströmska hemmet vid Strömsgatan. Foto Sten Lundwall 1943, Nordiska museet.

År 1922 avled fadern och Torsten drev rörelsen, stadens ledande färghandel, vidare. Strax före sin död 1951 överlät Torsten Nordström hela rörelsen till två av sina biträden, Sigvard Lantz och Per David Eriksson. Sigvard Lantz blev den verkliga trotjänaren. När han med ålderns rätt drog sig tillbaka från Nordströms Eftr. år 1979, hade han arbetat där mer än femtio år.

Historien om detta handelshus i Norrtälje vore värt ett eget kapitel men här skall en annan sida av Torsten Nordströms liv uppmärksammas, nämligen hans gärning som samlare.

Det dröjde inte länge, förrän Torsten Nordström upptäckte, att man i Roslagen bjöd ut saker och ting som just ingen ville ha. Sådant köpte han, ofta genom ombud, eftersom han hade sin rörelse att sköta. Med tiden växte hans kunskap om vad som var värdefullt, och hans samlingar blev allt större. Där fanns porslin, möbler, preciosa, ryor, sidenschalar osv.

Han hade föremålen i sin lägenhet, och när bägge föräldrarna var döda, blev deras bostad hans och samlingarnas. Den står i dag kvar i nästan oförändrat skick och är ett fint exempel på ett enkelt borgarhus från 20- och 30-talen.

Bild 3. Torsten Nordström vid sin porslinsinsamling. Foto Dagens Nyheter 1949.

Torsten Nordström bildade aldrig familj. Men hans hem var öppet, inte minst för författare och skådespelare. Här möttes man, när kvällen kom, och natten blev sen vid samtal, mat och kaffe i mängder. Liksom sin far var Torsten nykterist. Kakelugnen i biblioteket blev gästbok, även om inskrifterna där i dag har bleknat.

Under nätterna visades också film. Torsten Nordström köpte nämligen i slutet av tjugotalet en filmkamera och när något hände i staden sprang han eller något av biträdena ut och filmade. Det kunde vara brandkårsutryckning, isupptagning på Lommaren, förstamajdemonstrationer eller något annat. Det blev med tiden ett sextiotal korta filmer, ovärderliga dokument av hur livet gestaltades i Roslagen.

När man efter Torsten Nordströms död öppnade hans testamente, fann man att han donerat huvuddelen av sin kvarlåtenskap, hus, samlingar m. m. till en stiftelse med namnet *Axel, Julia och Torsten Nordströms stiftelse*, vars uppgift var att vårda och nyttiggöra samlingarna, helst i form av ett museum.

Stiftelsen inför 80-talet

Stiftelsen har en styrelse om fem personer, vars ordförande är adjunkt Lennart Jansson. Under de senaste åren har man målat och renoverat de fastigheter man äger och sommaren 1981 kunde man upplåta en smedja från 1700-talet till hantverkslokal efter en grundlig renovering. Filmerna ses över och kopieras successivt. De nya kopiorna visas vid föreningsmöten runt om i Roslagen och väcker hos många återseendets glädje. Under skyltsöndagen spelas de upp i ett fönster i färghandeln. Det är en tradition från Torsten Nordströms tid, som man värnar om. År 1980 gav man ut en bok om Torsten Nordström. Journalisten Greta Petersson, som varit som barn i huset, fick berätta och tecknaren Börje Claesson, som en gång besökt hemmet, gav illustrationerna, kompletterade med bilder ur den Nordströmska samlingen.

Styrelsen har som mål att en gång kunna öppna hemmet som museum; man vill göra det i Torsten Nordströms anda, dvs. inte bara ha visningar utan även ordna kulturprogram. Här har professorshemmet i Walmstedtska gården i Uppsala varit en inspirationskälla. På samma sätt vill stiftelsen öppna dörren till ett borgarhem i Norrtälje.

Lennart Jansson

Boglösa hembygdsförening

Föreningen har under 1980 färdigställt sin foto- och informationsutställning om traktens hållristningar i sin fastighet, som i samband med färdigställandet fick namnet "Hällristningsgården". Vägvisare och orienteringstavlur har satts upp både till Hällristningsgården och en rad hållristningar. Vidare har tagits fram trycksaker som på svenska och engelska beskriver Hällristningsgården och de ristningar som med vägvisare och promenadslingor markerats i terrängen. Även vykort har tryckts upp.

Föreningens medlemmar har haft ett styvt arbete innan allt blev färdigställt, vilket också kan sägas om Riksställningar som på ett utmärkt sätt hjälpt föreningen med det utställningstekniska. Utställningen är nu klar för invigning, vilken beräknas ske under våren 1981.

Under vårmånaderna har föreningen fortsatt med sina byvandringar som samlar fler och fler deltagare. Samma kan också sägas om sommarresan som i år gick till Bergslagen och Ingmarspelen i Nås.

Luciafesten blev som vanligt en fin final på årets verksamhet.

Henry Emanuelsson

Boglösa hembygd fören. En grupp medlemmar i färd med att göra ett bronsålderslandskap, vilket intar en central plats i Hällristningsgården. Foto Henry Emanuelsson.

Husby-Ärtinghundra – Märsta hembygd fören

Hembygd fören har sommaren 1980 färdigställt en bok "Gamla Märsta i ord och bild" med Stig Hälludd som redaktör. Boken innehåller en mängd intressanta fakta om Steninge slott, om socknens gårdar och fornminnen samt om människor som levat i bygden.

Bo Westling
Ordf.

Järlåsa hembygd fören

Järlåsa hembygd fören vill vårda det gamla och stimulera intresset för den egna orten, dess kultur och traditioner. Efter de riktlinjerna har fören arbetat även under verksamhetsåret 1980.

Hembygdsgården Lövhagen har under flera år varit föremål för upprustning; under 1980 har köksspis och rökgångar justerats, yttertaket reparerats och gårdesgården rustats. Samtliga arbeten har utförts av förens medlemmar. Vid den välbesökta familjesamlingen lördagen före midsommar avtackades de som arbetat med reparationerna med en kraftig applåd. En kväll i augusti anordnades i torpet en gammaldags måltid med glödstekt sill och potatis. Det var många av förens medlemmar som mötte upp den kvällen.

I den andra av föreningens fastigheter, Granhammars f. d. skola, är föremålssamlingen inrymd. Denna har under året utökats med flera intressanta föremål. I den gamla skolan hölls i maj en samling i vårens tecken med naturfilm från Järlåsa, musik och sång. På hembygdsdagen 17 augusti visade Kjell-Åke Fredriksson en samling fotografier från Järlåsa och Henning Fredriksson berättade från gamla protokoll och handlingar. God publiktillslutning var det även vid gåvoauktionen i december.

Skriften Järlåsa-bygden utkom till jul med ett nytt nummer, som bl. a. innehåller några intervjuer med äldre Järlåsabor samt en intressant artikel om koleraåret 1834.

Föreningens ordförande är John Pettersson och kontaktman Henning Fredriksson.

Brita Eriksson

Knutby-Faringe-Bladåkers hembygdsförbund

Verksamhetsåret 1980 har varit ett år fyllt med aktiviteter. Den 24 februari hölls ett trevligt årsmöte i Faringe Samlingslokal. Den film, som spelades in vid firandet av 50-årsjubileet året före, premiärvisades. Vidare presenterade styrelsen ett förslag till uppförande av en utställningshall (10×20 m) på Gammelgården i Knutby, ett förslag som antogs enhälligt. Motivet för en sådan hall är möjligheten att kunna sammanföra större föremål som förvärvats och som nu förvaras på olika platser i bygden. Under samma tak kan de visas mera överskådligt. De hus, som nu finns på Gammelgården, är för små och inte lämpliga för de föremål det är fråga om. Dessutom anser styrelsen att många inventarier från den tid, då lantbruket övergick från häst- till traktordrift, är typiska för bygden och värda att spara för framtiden. På årsmötet beslutades att hallen skulle uppföras med frivillig arbetskraft och med bidrag i form av timmer eller annat byggnadsmaterial. Under eftervintern började så trädfällning och uppsamling av alla de träd och timmerstockar som skänkts. Under våren sågades och stabbades det, och så fort byggnadslovets var klart företogs rójning och utjämning av byggnadsplatsen. Innan vintern tog vid hade förbundet två övertäckta stabbar med plank och bräder som kommer att räcka till mer än det planerade bygget. Grunden är murad och övertäckt och våren 1981 kan uppförandet av hallen börja. Denna gemensamma ansträngning har stärkt bygdens samhörighetskänsla och jag hoppas att även resten av bygget sker i samma goda anda.

Förbundets övriga verksamhet har trots bygget inte legat stilla. Midsommarfirandet skedde traditionsenligt med mycket stor anslutning och full fart på dans och lek runt stången. En kurs i "Ortnamn-Kännedom" har hållits under vintern och avslutades med ett 15-tal medlemmar gjorde en rundresa i bygden till bl. a. Skedängen, Bennebol och Vällnora. Vid Upplands fornminnesförenings vårutflykt 1980 besöktes Gammelgården. Ett strålande väder

gjorde lunchen i det gröna till en glad fest. Sommarfesten i augusti firades med bland mycket annat ett uppskattat högtidstal av skribenten Ros-Marie Andersson. Brödbakning i soldattorpets ugn, repslagning och tjärbränning var "nya" gamla hantverk som förevisades. 1980 års verksamhet avslutades i november med en samkvämskväll då film förevisades och det nyuppståndna "Gammelhårdens Spelemanslag" spelade.

Kvällen var trevlig och avkopplande, en bra avslutning på ett händelserikt år.

Engel J. den Braver

Ordf.

Lagga hembygds- och fornminnesförening

Föreningen äger och förvaltar Väsby kvarn och gamla prästgården i Lagga. Medlemsantalet är ca 200. Ordf. är Nils Gustavsson, vice ordf. Tomas Heden-skog, sekr. Gunnar Sidfäldt, vice sekr. Rune Jansson och kassör Bengt Olofsson.

Lagunda Hembygdsförening

Verksamheten för 1980 följde i stort de tidigare årens. Vid föreningens årsstämma berättade Eva Ramquist om och visade en uppsydd modell av den blivande Lagundadräkten. Vidare visades en film från invigningen av minnesstenen över Erik Jansson, grundaren av Bishop Hill.

Ett antal kommittéer har under året bedrivit en intensiv verksamhet. Föreningen har tillsammans med Lions Club, Örsundsbro, stått som huvudorganisatör för Mickelmässmarknaden. Det sedan flera år lyckade utbytet med Sundborns hembygdsförening har fortsatt. Växtgruppen har ordnat några lyckade exkursioner, Sävakommittén har avslutat sitt arbete och nödgas konstatera att under nuvarande premisser kan vi ej rädda det gamla och unika gästgiveriet. På föreningens initiativ hugsammades minnet av Landshövding Robert von Kramers 100-åriga dödsdag med kransnedläggelse på dennes grav. Ett flertal organisationer deltog i högtidligheten. Flaggans dag och en hembygdsdag har firats vid Kvekgården. En vandring där vi besåg Lagundas hällristningar har genomförts. En utflykt där vi besökte Lagundas kvarvarande kvarnar och kvarndammar ordnades en vacker försommardag. Likaså lärde vi oss att tillverka björkvispar under saklig och kunnig ledning när björkens blad var stora som musöron. En studiecirkel i ortsnamnforskning har startat under året. Alla aktiviteter har haft god anslutning.

Kapten, museum över Lagunda och Hagunda Häraders Varu-Anskaffnings Aktie Bolag, det första svenska kooperativa företaget, fortsätter att dra till sig intresserade besökare. Under året har 3280 personer från olika delar av vår jord besökt museet.

Nils G. Rudolphson

Sekr.

Lohärads hembygdsförening

Lohärads hembygdsförening bildades i augusti 1979 i närvaro av 46 personer. Församlingen har ca 350 invånare och föreningen har nu 160 medlemmar. En del av dessa är dock f. d. lohäradsbor, som fortfarande har släktband i Lohärad, och en del är enbart sommarboende.

Föreningen har varit mycket aktiv under sin korta tid och har försökt hålla en rätt allsidig verksamhet för att försöka tillmötesgå intresset hos så många medlemmar som möjligt. Bland aktiviteterna kan nämnas kultur- och naturstigar, en cykelutflykt tillsammans med Idrottsföreningen, valborgsmäsoeld med kör-sång, gökotta arrangerad tillsammans med kyrkan, studiecirkel i släktforskning, om bygdens ortnamn samt om torp och torpare. Den sistnämnda är tänkt att utmytna i en dokumentation av socknens torp. Vidare har ordnats fester med underhållning och dans, bl. a. en logdans. Föreningen, som av församlingen fått dispositionsrätt till en f. d. arrendatorsbostad i Prästgården, arbetar nu med att sätta denna i användbart skick.

Ulla Lax

Vice ordf.

Lovö hembygdsförening

Verksamhetsåret 1980 inleddes med det traditionella valborgsfirandet i Drottningholmsparken, varvid f. slottsträdgårdsmästare John Andersson höll talet till våren. Kyrkokören framförde vårsånger och programmet avslutades med stort fyrverkeri. – Den 3 maj besökte Mäläröarnas Fornminnesförening Lovön och togs emot av styrelseledamoten Härje Bäärnman. Man tog del av föreningens byggnader och museisamlingar samt vandrade valda delar av fornstigen. – Lördagen därpå hade föreningen besök av ett hundratal cyklister ur Svenska cykelsällskapets mäläröavdelning. Även dessa besåg museet, smedjan och magasinet vid Hogsta.

Lördagen den 10 maj anordnades fågelskådarmorgon med Håkan Wikström som ciceron. Ett mindre antal medlemmar hade samlats i den kyliga morgontimmen. – Den sista maj deltog föreningen i den årliga Mäläröstämman som arrangerades på Färentuna hembygdsgård.

Ordinarie årsmöte hölls den 3 juni i Kina slottskök. Efter sedvanliga förhandlingar redogjorde dels FL Berit Wallenberg och FK Sonja Lindström för forskning rörande byggnaden Nedre Lindös historia dels FK Thomas Billig för arkeologiska fynd som gjorts i de olika utgrävningsschakten runt Drottningholms slott. – Vårens program avslutades med försommarutflykt lördagen den 7 juni. Man besökte platser i hitre Roslagen så som Vira bruk, Bergshamra kvarn, Länna kyrka, Rimbo, Malmbygravfältet och Granbyristningen.

I september hölls sedvanlig hembygdsgård tillsammans med Stiftelsen Lovö naturvård. "Att arbeta med ull" var tema för dagen. Man demonstrerade olika

arbetsmoment vid ullberedning samt höll trädgårdsmarknad med frukt-, grönsaks- och blomsterskörd från ön. Dagen avslutades med sångspel i Lovö kyrka. – Ett 20-tal medlemmar deltog i höstutflykten i oktober med Skånelaholm som utflyktsmål.

Under året har nio protokollförda sammanträden hållits. Föreningens ordförande är Per Borgström.

Jutta Waller

Sekr.

Norrunda hembygdsförening

Vid årsmötet i februari 1980, som vi höll i Råbergsskolans bibliotek, uppförde pensionärsföreningen sitt teaterstycke "Moster Fina blir kär". Mötet blev välbesökt så den större lokalen behövdes verkligen. I början av maj åkte ett 40-tal medlemmar med abonnerad buss till Benhamra 1700-talsgård i Vallentuna.

Det man sysslar med i en hembygdssförening blir lätt tradition. Så har det blivit med våra gökottor. Den vi hade den 18 maj blev den 6:e i rad. Det var en skön morgon som vi samlades vid Knipvallen för att per cykel åka till Rosersbergs badplats, där vi började en promenad vid runstenarna, varefter vi följde de gångar som går i parken förbi de övriga runstenarna, vars inskrifter översattes av Arne Hamelius. Vid Grottan blev det sedan tillfälle till en trevlig sammankomst. Då vår förening har målsättningen att upptäcka det vi har nära oss i första hand, kan målen verka banala, men ändå är de föregående årens utflykter värda att nämna. Vi började 1975 med Runsa fornborg, skeppssättningar och varggrop. 1976 samlades vi på Järnberget och nog minns man skogssnäppornas spel och en förunderligt fin morgon. 1977 besökte vi Sten Eklunds Stora Starrmossen. Denna gårds skiftande öden beskrev Sten i en skrift, som föreningen gav ut som årsskrift 1979. År 1978 klättrade vi upp till Sandviks skans och år 1979 besökte vi också en fornborg, nämligen Skavsta.

Den 8 juni var hembygdsdag, även detta har blivit en tradition, genomförbar tack vare frivilligas insatser och kunskap i diverse hantverk. Så t. ex. ställde vår egen krukmakare Gertrud Olsson upp med drejskiva mot en solig och varm utomhusvägg. I övrigt kunde vi visa spånad, växtfärgning, vävning, bandvävning, tovning, makramé, näversöm, näverslöjd och vispbindning. Sigtuna mäsingssextett underhöll med musik.

I september hade vi svampdag med svampkontroll av Ia Carlstein från Naturhistoriska museet. Det var den 3:e hösten som detta arrangemang genomfördes. Den 15 november var det så dags för Karin Calissendorf att hålla en uppskattad föreläsning med diabilder om ortnamns utveckling. Den sista träffen i hembygdsgården år 1980 ägnades åt ljusstöpning och julpyssel. Hembygdsgården har i år besökts av ett 25-tal skolklasser och även under år 1980 har vi medverkat i Råbergsskolans "fyrors" inskolning. Smedjan, som vi uppfört, står nu färdig med härd och pust. Och ytterligare en skrift, författad av Ebba Pettersson, har utgivits.

En trevlig sak att vidare notera är att den milsten, som blev nerkörd på Norrsundavägen och som vi framfört önskemål om att få upprett, har åtgärdats av vägförvaltningen.

Gunnar Andersson

Olands hembygdsgille

Julgillet i Gamla Klockargården i Alunda inledde verksamheten 1980. Ett sextiotal medlemmar samlades i den juldekorerade gamla gården där julbordet stod dukat och brasan sprakade i öppna spisen. Olands Felare underhöll med allmogemusik och Kerstin Selén sjöng. Gunnar Bodvall berättade i anslutning till lantmäterikartor om byar i Alunda på 1640-talet. Klev var vid den tiden socknens största by och prästgården den största gården fick man bl. a. veta. Den 28 mars samlades gillet medlemmar till äggsexa på GammelGränome. Stig Mårtensson berättade då om valloninvandringen till Sverige och Aina-Britt Skagerlind spelade nyckelharpa.

Midsommarfirandet på Gammel-Gränome har blivit en tradition för många familjer och publiken var också i år talrik med stort inslag av små barn. Olands Folkdansgille, hembygdskören och riksspelmännen Anton Jernberg och Sven Ahlbäck medverkade. Sommarutställare på Gammel-Gränome var i år konstnär Ingrid Årfelt som hade vernissage på midsommarafton.

Hembygdens dag den 7 september, anordnad tillsammans med Alunda församling, inleddes med högmässa. Riksspelman Erik Sahlström och Olands Felare medverkade med musik kyrkan och i Klockarbacken. Olands Folkdansgille uppträdde och agronom Björn Sundell höll föredrag om landsbygdens miljöproblem.

Skåfthammars marknad den 4 oktober lockade även i år mycket folk till marknadsplatsen vid spannstallarna vid Gimo herrgård. De medverkande föreningarna sålde frukt, grönsaker, bröd, handaslöjd i trä, tenn och keramik, böcker m. m. För underhållningen svarade Gimo Big Band, Österbyharporna, trollkarlen Marco, Skillingtryck från Österby och Olands Folkdansgille. Ponyridning och åkturer med häst och vagn hade anordnats för att roa de yngre marknadsdeltagarna.

Vid årsmötet den 23 november på Gammel-Gränome berättade Hans Lustig om Långbacka-Jan, och spelmännen Bertil Georgson och Arne Käll medverkade med allmogemusik och spelade bl. a. Långbacka-Jans polska och gånglåt.

Under året har två utflykter anordnats. Den 19 maj en gång- och cykelutfärd på den medeltida vägen Padan mellan Stavby och Rasbokil och den 31 maj en bilutfärd till Ekeby kyrka, Trefaldighetskällan i Jom och tjuvgrottan vid Vällen.

Två allmodeskåp från Gamla Klockargården och ett överskåp från Gammel-Gränome har varit utlånade till Upplandsmuséet för att ingå i den utställning om uppländskt möbelmåleri "Rosor och flammande tulpaner" som där visats.

Vandrarhemmet har även i år varit välbesökt.

Hembygds-gillet har 370 medlemmar. Ordförande är Ebbe Selén, sekreterare Sylvia Lengstrand och kassör Gunda Nordvall.

Sylvia Lengstrand

Sekr.

Rasbokils hembygds- och fornminnesförening

En nödvändig reparation av Gammelgårdens hus i Kölinge har under år 1980 genomförts. Som skydd för huvudbyggnadens ingångsdörr och tröskel, som tagit skada av infallande regn och snö, har en enkel för trakten i äldre tid typisk och av landsantikvariern godkänd förstukvist med fasta bänkar byggts. Likaså har det gamla Roosens soldattorp fått ny brädfodring på södra gaveln och på nedre delen av den främre långväggen. Där måste också väggstockarna, som skadats av myrangrepp, bitvis ersättas med nytt virke. Samtidigt försågs de båda fönstren med nya karmar och bågar av ursprunglig form. Yttertakets rätades upp genom förstärkning av bjälklaget på vinden och teglet lades om. Slutligen rödfärgades torpet och fönsterbågar, karmar och foder vitmålades på ursprungligt sätt. Allt arbete utfördes av hembygdsföreningens egna krafter och bekostades med medel, som insamlats genom ett par års gåvor och auktioner.

Rasbokils hembygds- och fornminnesförening. Från hembygdsdagen på Kölinge gammelgård. Foto S. Björklund.

Traditionellt firades midsommaren med majstång och folklekar vid Årby slott under stor anslutning av unga barnfamiljer från socknen och från grannbygderna. Rasbokils nystartade folkdanslag svarade för en vacker uppvisning under ledning av Inez Jansson i Tensta. Laget kom sedan igen under sensommarens hembygdsdag vid Kölinge gammelgård och gjorde ett bejublat framträdande. På hembygdsdagen visades en utställning av under året tillverkad hemslöjd från socknen. Där fanns vackra textilier, knypplade spetsar, batikbonader och keramik, liksom även nyckelharpor i modell och i färdigprodukt, måleri och läderkonst. Stort intresse tilldrog sig också gårdens museala samlingar, som visades sakkunnigt för grupper av besökare. En trevlig dockteater gavs för barnen inte mindre än i fyra omgångar. Förutom på förtäring bjöds besökarna på en rundfärd med häst och vagn i form av ett äkta "Madickenekipage". – I samband med hembygdsdagen redogjordes också för föreningens verksamhet.

Styrelse har under året varit ordf. Stig Björklund, v. ordf. Elsa Dahlgren, kassör Esbjörn Båth, sekr. Gun Björklund, övriga Viktor Andersson, Ernst Andersson, Kajsa Eriksson, Elsa Gustafsson, Margit Olofsson och Karin Pettersson.

Stig Björklund

Roslagens fornminnes- och hembygdsförening.

Föreningen inbjöd till firandet av Svenska flaggans dag 1980 på museigården och tog därmed upp en tradition, som varit bortglömd under flera år. Uppslutningen blev stor och festen glad och ljus med folkdans, gymnastikuppvisning, tal och sång. Då Norrtälje Tidning fyllde 100 år, var föreningen medarrangör i en utställning om de hundra år, som tidningen utkommit. Den helige Olov uppmärksammades också med anledning av att det gått 950 år, sedan han föll i strid. På Olovsdagen gjorde man nämligen en utfärd till Frötuna kyrka, där det under medeltiden fanns ett Olovsgille. Detta gav impuls till ett nybildande av gillet i Frötuna. För övrigt har man under året anordnat föreläsningar, utfärder och stadsvandringar.

Nära knutet till fornminnesföreningen är Stiftelsen Axel, Julia och Torsten Nordström, ägare bl. a. av den stora färghandelsgården i Norrtälje. Meningen är att Torsten Nordströms våning skall bli museum, en lägenhet med en helt intakt 30-talsinredning. År 1980 utgav stiftelsen en bok om denne märklige färghandlare med titeln "Färghandlaren som började samla," rikt illustrerad med teckningar och bilder. Slutligen kan nämnas att en smedja från 1700-talet håller på att renoveras för att sommaren 1981 ånyo bli hantverkslokal.

Lennart Jansson

Roslagens sjöfartsminnesförening

Föreningen söker fortfarande sin identitet: genom verksamhetens omfattning geografiskt (två län, tre kommuner) och innehållsmässigt (geografi, historia, etnologi, ekonomi m. fl. discipliner, som tillsammans forma Roslagens sjöfarts-historia), är föreningen svår att inlemma bland de traditionella hembygdsföreningarna med ty åtföljande lokala förankring och uppslutning.

Icke desto mindre är medlemstalet nu över 1 200, årsboken ROSPIGGEN:s 41:sta årgång 1981 har mötts med samma välvilja som förut, besökstalet på museet i Elmsta närmar sig 1 900 och postrodden över Ålands hav (lördagen före midsommar) sätter årligen nytt rekord i deltagarantal: 1980 fullföljde 62 rotar av 68 anmälda, dvs. 248 aktiva roddare, varav 32 damer.

En nyhet, som kommer att ytterligare utvidgas 1981, är en "kulturpromenad runt Väddö kanal" med en tills vidare provisorisk handledning i natur, historia, kultur m. m. knuten till sevärdheter under den – som längst – milslånga vandringsringen. Föreningens nya brygga i Storfjärden nedanför museet räknar vi med skall fånga upp många av det båtburna fritidsfolket för besök på museet och/eller för avverkning av en konditionsfrämjande bit av kulturpromenaden.

Föreningen är alltså ytterst tacksam för varje uppgift – hur obetydlig den än kan te sig – som kan bidra till att belysa främst segelfartygsepoken i Roslagen. Det kan gälla fartyg och båtar (t. ex. "skeppsporträtt" eller fotografier), namn- och andra uppgifter på redare och skeppare, skepps- och båtbyggare, laster och trader, ankar- och lastageplatser, fiskemetoder, sjömanssläkter osv. – med andra ord *allt* som kan fylla en liten lucka i det stora material vi har. Det räcker med kortast tänkbara meddelande per vykort till Box 56, 760 40 Väddö eller telefon 0176/502 59 (kontorstid) och 0175/314 73 (valfri tid). Vi vill bara ta del och registrera – inte förvärva.

Carl Ekmark

Ordf.

St. Eriks Gille

St. Eriks Gille i Roslagsbro har för närvarande 106 medlemmar. Under det gångna året har en grupp medlemmar sysslat med torpinventering. Vidare har en studiegrupp samlats regelbundet under de två senaste åren och upptecknat gamla ord och talesätt från socknen. Gillet underhandlar just nu med församlingen om att få disponera det gamla 1700-talssockenmagasinet vid kyrkan som förvaringsplats för bl. a. äldre jordbruksredskap.

Solveig Lindh

Ordf.

Stiftelsen Skuttunge prästgård

Årssammankomst med stiftelsen hölls lördagen den 9 juni 1979. Till ledamöter av styrelsen omvaldes ärkebiskop em. Gunnar Hultgren (ordf.), kontraktsprost Lars Ridderstedt (vice ordf.), fru Doris Johansson (sekr.), slöjdlärare Nils-Olof Forsberg (kassör), hemmansägare Jan-Olof Andersson, fru Carin Lögdberg samt arrendator Yngve Persson. Såsom av riksantikvarieämbetet och Nordiska museet utsedd ledamot kvarstår professor Gösta Berg. Samma dag hölls den traditionella Skuttunge-träffen. Denna inleddes med invigning av den i föregående årsberättelse omnämnda tröskverksvandringen från Graf, vilken done-rats av bröderna Adolf och Bengt Bengtsson, restaurerats med biträde av flera sockenbor och uppställts utanför garagelängans gavel med anslutning till trösktrumma i gamla vedboden. En huvudpunkt i programmet var den presentation av skuttungemålet mot bakgrunden av upplandsdialekter, som gavs genom ett föredrag av docenten Vidar Reinhammar. I övrigt medverkade spelmanslaget, kyrkokören och en blockflöjtgrupp. Träffen hade fått rekordanslutning med över 200 deltagare. Den avslutades med drickning ur Trefaldighetskällan.

Med tacksamhet noteras att pastoratet under 1979 bekostat dels nya broar över bäcken i ravinen, dels nytt tegeltak på garagelängan.

Senare under året har till stiftelsens arkiv av studerandena Holger Johnsson och Morgan Liljedahl överlämnats en sommaren 1978 av dem utförd botanisk inventering av Skuttunge prästgårdsområde, upptagande alla inom området påträffade växter med angivande av deras växtplats jämte ett urval pressade växter. Inventeringen kompletterar det av studeranden Maria Olofsdotter sommaren 1976 utförda till arkivet tidigare överlämnade specialarbetet, bestående av ett större antal pressade växter med tillhörande beskrivning.

Prästgårdsområdet i sin helhet har stått öppet för besökare. Någon uppskattning är inte möjlig av det stora antal förbifarande som använt sig av möjligheten att på egen hand ta en titt på byggnader och miljö. Besök av grupper (föreningar, skolor) i samband med utflykter har varit koncentrerade till för- och sensommaren. Orientering om anläggningen och visning av museet har på begäran meddelats 7 grupper med sammanlagt 530 medlemmar. Särskild visning av Gertrud Nilssons rotkorgar har därtill förekommit 6 gånger för enskilda personer.

Sommarhalvåret inleddes även detta år med konsert på gårdstunet av en manskör ur Upplands sångarförbund den 30 maj och avslutades med lövräfsningsdag den 27 oktober. För det kontinuerliga underhållet av byggnaderna och vården av området står styrelsen i tacksamhetsskuld till många frivilliga medarbetare och särskilt till Nils-Olof Forsberg, Yngve Persson, Jan-Olof Anderson och ett arbetslag av damer.

För stiftelsens styrelse:

Gunnar Hultgren

Ordf.

Tensta hembygdsförening

Årsmötet 1980 inleddes med musik av folkdanslagets spelmanslag. Efter förhandlingar och servering berättade Frans Ekström om äldre tiders salpeter-sjudning för framställning av krut för krigsmakten.

Föreningen har fått mottaga många värdefulla uppgifter om livet i Tensta i gångna tider upptecknade av Janne Byström och Gustaf Bräck, båda nu bortgångna.

Det traditionella midsommarfirandet i Klockstapelsbacken i samarbete med andra föreningar fortsätter. En kvällsutflykt till Salsta slott och Lenabergs f. d. kalkbrott, som är ett ovanligt inslag i Uppsalaslättens natur, samlade många deltagare. Den sedvanliga sommarresan med buss gick i år till Älvkarleby med besök i Gammalgården, där medlemmar i hembygdsföreningen tog emot och visade den imponerande samlingen av hus och föremål. I den trivsamma samlingsalen intogs medförda förfriskningar, varefter kyrkan, vattenlaboratoriet, fiskodlingsanstalten och till sist Söderhälls smått fantastiska anläggning besöktes. På hemresan åt vi middag på Kronsäters pensionat.

Som vanligt är det ändå Tenstadagen, första söndagen i augusti, som är den stora begivenheten och som engagerar många Tenstabor och glädjande nog alltså samlar stor publik. Dagen inleds alltid med högmässa i kyrkan, varefter festen i fortsätter i Klockstapelsbacken. Liten sockenkrönika av Ingvar Bladlund, kåseri och sång av Jont Birgit Rundgren, folkmusik och folkdans, visning av skolagning, museet och tillfälligt iordningställt skolmuseum, lekar och underhållning av en clown för barnen, naturstig, kvällsprogram med musikunderhållning och teater var inslag i årets program. Allt flera av festdeltagarna stannar kvar till den traditionella och alltid lika stämmingsfulla avslutningen med fackeldans, fyrverkeri och lägerbål med ett kort tal av kyrkoherden och sångerna Du gamla du fria och Härlig är jorden.

Ivar Heljefors

Torstuna hembygdsförening

Hembygdsföreningens verksamhet under år 1980 har följt traditionella former. Våra årligen återkommande arrangemang har varit välbesökta. Midsommarfesten på Härledgården samlade ca 500 personer, vilka bjöds på ett trevligt familjeinriktat program.

Under den s. k. aktivitetsdagen visades en fotoutställning med de fotografier som föreningen samlat in från svunna dagar i socknen. Dessutom bjöds på mat på gammeldags vis, gärdesgårdsstängning visades och kaffe serverades. Enköpings folkdansgilles höstupptakt avslutade sommaren på Härledgården.

Under året har hembygdsgården lånats ut till gudstjänster, möten och fester. Under Berthold Bestes ledning har en utflykt företagits till Bond-Arnö, där bl. a. Utöhus och kyrkan besågs.

Margareta Wall

Täby hembygdsförening

Då Täby hembygdsförening år 1982 firar sitt 40-årsjubileum hoppas den kunna göra det med inskrivning av den 1500:de medlemmen. Intresset för föreningens verksamhet har ökat markant under den senaste tiden. Aktiviteter med bl. a. utställningar och utflykter har givit resultat.

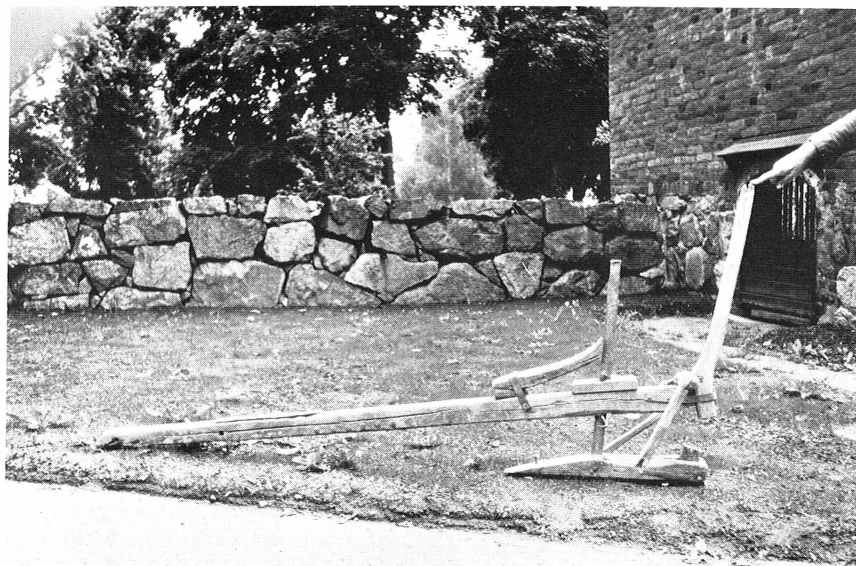
Rönninge by och Ytterbystugan har varit talrikt besökta vid de traditionella festerna, marknaderna och programinslagen. Största publiken, ca 5 000 personer, tilldrog sig utställningen "Täby under 2 000 år". Med rubriker, bilder och korta texter, uppställda liksom en dagstidnings förstasida, redogjordes för vad som kan ha hänt i Täby under år 80, 580, 1080 samt därefter vart 100:e år. Det blev en spännande läsning, som efter utställningens slut, sammanstälts i ett litet häfte.

I samband med invigningen av nya affärer i ett stadsdelscentrum har hembygdsföreningen passat på att i en utställning presentera kommundelens historia från vikingatid till våra dagar. Det har uppskattats mycket av de nyinflyttade. Stort intresse visade också barnen i årskurserna 3 och 4, Täby skolor, som fått ökade hembygdsstudier i och med SIA-skolans införande. Den verksamhet på prov, som nyligen pensionerade medlemmar av hembygdsföreningen deltagit i, har slagit så väl ut att många säkerligen kommer att bli engagerade i framtiden. Här har hembygdsrörelsen kanske en av sina stora uppgifter under 1980-talet.

Eric Jaxneberg

Vaksala Hembygdsförening

Vaksala Hembygdsförening har under året iordningställt ett bygdemuseum i "Tiundaladan", vilket i folkmun är namnet på den imponerande tiondeboden intill Vaksala kyrka. Materialet som vi kan visa upp, är en provkarta på redskap och annat smått och gott som användes i socknen under 1800-talet eller tidigare, t. ex. spinnrockar, stånkor, spannmålsmått, en skomakarbank, slaktredskap, en humlesil m. m. Sakerna insamlades i socknen på 1950-talet av fru Inez Ehn och intendenten Nils Ålenius och omfattar ett stort antal föremål.

Vaksala hembygdsförening. Årder ur hembygdsföreningens samlingar i kyrkoboden.
Foto C. Sveidqvist.

Huset är en utmärkt förvaringslokal för museiföremål. De tjocka stenväggarna förhindrar stora temperaturvariationer. Under golvet finns god isolering.

Första visningen skedde en söndag i oktober och hade många besökare. Vi planerar regelbundet öppethållande under sommaren.

Carl-Birger Sveidqvist

Veckholms pastorats hembygdsförening

Hembygdsföreningen i Veckholm, med sina ca 100 medlemmar, äger sedan 1950 den gamla prästgården från 1600-talet norr om kyrkan.

I vindsvåningen har hembygdsföreningen alltsedan starten haft sina föremålsamlingar utställda, och under verksamhetsåret 1980 har utställningslokalen rustats upp och de utställda föremålen setts över och delvis disponerats om. Prästgårdens vindbjälklag har fått en bättre isolering, en välbehövlig åtgärd, som gjort inomhusklimatet mer drägligt än tidigare. Vindsvåningen har fått nytt trägolv och väggar och tak har fräschats upp med ny ljus färg. I samråd med Upplandsmuseet har podier, skärmar och skivor målade i ljus färg arrangerats så att de utställda föremålen bättre kommer till sin rätt. En viss

gallring i samlingarna har också skett. Ett välkommet tillskott är det rymliga förrådsrum för magasinerade föremål m. m. som iordningstälts i anslutning till utställningslokalen.

Arbetet med takisolering, målning och snickeri har liksom översynen och nyuppställningen av föremålen till största delen gjorts av föreningsmedlemmarna Anders Ekman, Carl Pettersson och Birger Thisner. De sammanlagda kostnaderna har uppgått till 13 000 kr.

K. W.

Vendels hembygdsförening

Under senare år har vi fått ett antal fasta evenemang som återkommer år från år. I slutet av maj samlas vi kl. 8 en söndagsmorgon för en utflykt i den egna bygden. 1979 studerades bebyggelsen i byarna Skarp-Ekeby, Brunnby och Walla under Gunilla Wallins sakkunniga ledning. Året därpå tog växtbiologen Bengt MP Larsson från Uppsala oss med till några olika platser för att där visa hur bonden under århundradena påverkat bygdens karaktär.

Hembygdens dag firas en söndag i början av juni vid gamla komministergården i Allerbäck, och inleds med friluftsgudstjänst. Efter serveringen brukar följa ett föredrag. 1980 talade Gunnar Hübinette, Örsundsbro, om sin far Petrus och andra bemärkta vallonättlingar. Ebbe Selén, Tuna, talade om Riksförbundet för hembygdsvärd på riks- och distriktsplanet eftersom Upplandskretsen denna dag höll sitt årsmöte i Vendel. Med anledning av att Vendels hemvärns 40 års jubileum också firades denna dag konserterade Hemvärnets musikkår från Uppsala. Året innan talade Gunnel Sohlberg, Uppsala om äldre dräktskikt i Uppland.

Midsommaraftonen firas tillsammans med missionsförsamlingarna i Danne-mora, Tegelsmora och Vendel vid Uddnäs på östra sidan av Vendelsjön, där bl. a. Vendels spelmanslag och Österby folkdansgille brukar medverka. Näst sista veckohelgen i juli genljuder hela bygden av spelmansmusik, ty då går Eric Sahlströms spelmansstämma av stapeln. 1979 gjordes en TV-inspelning för en programserie om 1900-talets musik med namnet "Från boston till pop". Strax före jul 1980 sändes programmet. Under sommarsöndagarna serverar föreningen kaffe i skolmuseet inrymt i gamla kyrkskolan i Marieberg. Och under hösten görs en höstutflykt. 1979 gick den till Knivsta, där hembygdsgillets ordf. Nils Ålander tog emot och gav sakkunnig guidning.

Under hösten 1981 blir det 100 år sedan Vendelfynden kom i dagen. Men redan på våren 1980 var Vendelfynden mer än vanligt aktuella, detta med anledning av att utställningen "Båtgravar från Vendel, Valsgärde och Sutton Hoo" visades på Historiska museet i Stockholm. Detta gjorde att höstutflykten gick redan i april med denna utställning som mål. Samma månad besökte

professor Greta Arwidsson Vendel och talade om "Vendelhövdingar i bild och verklighet". Kvällen anordnades i samarbete med Husmodersföreningen Hem och Samhälle. Två gånger i veckan under sommaren besöktes båtgravfältet av gruppresor från Historiska museet.

Den 4 oktober togs de första jordproven för en fosfatkartering av de centrala delarna av bygden för att om möjligt utröna var Vendelhövdingarna en gång varit bosatta. Proven sändes vidare för analys vid Arkeologiska forskningslaboratoriet i Stockholm.

Göran Krütz